

Krakowianki w sporcie

W dzisiejszych czasach nie rozróżniamy aktywności fizycznej na tę właściwą mężczyznom i kobietom. Jednakże nie zawsze tak było. Ruchy na rzecz równouprawnienia kobiet rozwijające się na ziemiach polskich będących pod zaborami, w swoich programach domagały się jednakowego dostępu do sportu. Justyna Budzińska-Tylicka apelowała o wprowadzenie obowiązkowych lekcji gimnastyki do szkół¹. Kazimiera Bujwidowa podkreślała: „praca fizyczna w otoczeniu natury uważana jest i całkiem słusznie jako środek zapobiegający przedwczesnemu dojrzewaniu”². Krakowianka Jadwiga Mayówna popularyzowała kulturę fizyczną wśród kobiet otwierając Zakład Gimnastyki Leczniczej i Salonowej dla Dziewcząt i Kobiet³.

W II Rzeczypospolitej rozwój sportu nie należał do zadań priorytetowych, jednakże pomimo trudności uprawiano go amatorsko i zawodowo. Wśród kobiet popularne były: lekkoatletyka, tenis ziemny, pływanie, narciarstwo, łyżwiarstwo, wioślarstwo i szermierka. Odnosiły sukcesy i zasiadały we władzach klubów sportowych. Nie jest możliwe w tak krótkim artykule wymienić wszystkie wybitne sportswomenki, stąd przywołane zostaną tylko niektóre.

Szlak kobietom w sporcie przecierała wszechstronnie utalentowana Wanda Dubieńska – znakomita w biegach narciarskich, szermierce i tenisie ziemnym. Świetnie radziła sobie ze sparingpartnerami. Była pierwszą polską olimpijką (Paryż 1924). Zresztą Kraków słynął z tenisa ziemnego pań⁴. Tryumfy święciła Jadwiga Jędrzejowska oraz zapomniane – Maria Boniecka (AZS Kraków) i Adela Pozowska (Sokół Kraków)⁵. Znakomitą zawodniczką była Antonina Latinik-Rieger, która zdobyła złoty medal na pierwszych mistrzostwach we florecie (1928). W lekkoatletyce sukcesy odnosiły: Irena Popielówna (biegaczka, narciarka, pływaczka, wioślarzka), Maria Meyerówna (sprinterka), Jadwiga Meyerówna (sprinterka), Maryla Freiwald (płotkarka, skoczkini w dal i sprinterka)⁶. Krakowianki odnosiły też sukcesy w gimnastyce. W Letnich Igrzyskach Olimpijskich w Berlinie (1936) wzięła udział Urszula Stępińska (bez medalu). Panie realizowały się również w sportach wodnych. Oprócz już wymienionych (Popielówna, Meyerówny), były to: Ewa Estreicherówna (pierwsza mistrzyni Polski w skokach

---

¹ M. Świerkosz, *Kobieta i sport w dyskursach publicznych na przełomie XIX i XX wieku. zarys problematyki*, [w:] *Przemiany dyskursu emancypacyjnego kobiet*, red. A. Janicka, C. Fournier Kiss, B. Olech, Białystok 2019, s. 603.

² K. Bujwidowa, *Wykształcenie kobiet*, [w:] *Głos kobiet w kwestii kobiecej*, red. K. Bujwid, Lwów 1903, s. 40.

³ E. Piasecki, *Dzieje wychowania fizycznego*, Lwów-Warszawa-Kraków 1925, s. 206.

⁴ T. Drozdek-Małolepsza, *Tenis ziemny kobiet w Polsce w okresie międzywojennym* „Prace naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Kultura Fizyczna” 2011, t. 10, s. 27-42.

⁵ PZT. *Listy kwalifikacyjne*, https://pzt.pl/1_461/19251938.aspx (dostęp: 20.08.2022).

⁶ T. Drozdek-Małolepsza, *Sport kobiet w Polsce w latach 1921–1922 w świetle czasopisma „Przegląd Sportowy”*, „Prace naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Kultura Fizyczna” 2013, t. 12, s. 65.

do wody), Anna i Maria Królowny, Lula Witkowska, Maria Lubieńska, Maria Dawidowska, Irena Otorowska, Krystyna Nowakówna⁷. Krakowianki święciły tryumfy w narciarstwie⁸ – oprócz I. Popielówny pamiętać należy o Marii Borkowskiej-Dunin i Zofii Hołub-Pacewiczowej. Krakowianki nie stroniły również od taternictwa wyznaczając nowe trasy. Pionierką była Maria Steczkowska, Antonina Englisch zaraziła swoją pasją syna Karola, zaś członkiniami Sekcji Turystycznej Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego były Zofia Krokowska i Krystyna Sinkówna.

Rozkwitające kariery sportswerek zostały zahamowane wybuchem II wojny światowej. Wiele z nich wchodziło w etap zdobywania sportowych sukcesów i nie wróciły już do przedwojennej pozycji. Tych straconych lat nie dało się nadrobić, pomimo tego, że toczyło się szczytkowe podziemne życie sportowe⁹.

W okresie PRL sport był jednocześnie przedmiotem propagandy sukcesu i narodowej dumy. Miał promować socjalistyczne idee – kolektywne współdziałanie i współzawodnictwo pracy, a jednocześnie wspierać przygotowanie obywateli do codziennej ciężkiej pracy produkcyjnej i obrony ojczyzny¹⁰. Głoszone propagandowo równouprawnienie spowodowało, że w teorii kobiety miały równy dostęp do uprawiania sportu. Jednakże w praktyce nadal musiały walczyć chociażby o dopuszczenie do najważniejszych imprez sportowych, odbywanie treningów pod opieką kobiet, ocenianie według odrębnego zestawu norm, czy otrzymywanie nagród tej samej wysokości.

Sportowcy stawiani byli za wzór dla społeczeństwa. Takim była m.in. Helena Rakoczy – gimnastyczka, mistrzyni świata i medalistka olimpijska, która często uświetniała uroczystości państwowe¹¹. Kraków rozślawiały lekkoatletki, wielokrotne mistrzynie Polski i uczestniczki igrzysk olimpijskich: Maria Kusion-Bibro, Aniela Mitan, Urszula Figwer, Barbara Lerczak-Janiszewska-Sobotta, Danuta Straszyńska-Kossek, Jarosława Józwiakowska-Bieda i Danuta Berezowska. Znakomicie prezentowały się gimnastyczki: Halina Daniec-Wojtaszek (Meksyk 1968), Danuta Nowak-Stachow-Wrońska (Melbourne 1956, Rzym 1960). Często zawodniczki i zawodnicy musieli łączyć uprawianie sportu z pracą zarobkową, co było niezwykle obciążające lub byli zatrudnieni na fikcyjnych etatach w milicyjnych i gwardyjskich klubach

---

⁷ C. Michalski, *Akademicki Związek Sportowy w Krakowie 1909-1945*. Część I 1909-1945, Kraków 2007, s. 86-87, 161.

⁸ T. Drozdek-Małolepsza, *Narciarstwo kobiet w Polsce w latach 1919-1939*, „Prace naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Kultura Fizyczna” 2010, t. 9, s. 57-71.

⁹ R. Wryk, *Sport polski w cieniu swastyki. Szkic historiograficzny*, „Przegląd Zachodni” 2018, nr 4, s. 7-34.

¹⁰ Dekret z dnia 16 stycznia 1946 r. o powszechnym obowiązku wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego (Dz.U. z 1946 r. Nr 31, poz. 195).

¹¹ P. Swacha, *Model of athletes' political commitment in „Przegląd Sportowy” (1948-1956)*, „Studia Humanistyczno-Społeczne” 2015, nr. 10, s. 88.

tak jak siatkarki Wisły Kraków. Elżbieta Porzec-Nowak (sprzątaczką w swoim klubie, przewodniczką psa tropiącego w milicji) to olimpijka z Meksyku (1968)¹², a Józefa Ledwig Bęben była oficerem milicji (Tokio 1964, Meksyk 1968)¹³.

Zmianę zasad organizacji polskiego sportu przyniosła transformacja ustrojowa. Znakomitymi ambasadorkami naszego miasta są tenisistki Radwańskie: Agnieszka (wiceliderka rankingu WTA) i Urszula (trzecia najwyżej sklasyfikowana polska zawodniczka WTA), czy wioślarka Maria Sajdak (Rio de Janeiro 2016, Tokio 2020).

Sport kobiet od pierwszej nowożytnej olimpiady w 1896 r., która odbyła się bez nich¹⁴ przeszedł długą drogę. Kobiety przekonały społeczeństwo, że mogą wyczynowo uprawiać każdy rodzaj sportu i wbrew opinii lekarzy nie tracą zdrowia. Ich głos był na tyle słyszalny, że na igrzyskach olimpijskich w Rio de Janeiro 45% startujących stanowiły kobiety, podczas gdy w 1992 r. odsetek zawodniczek nie przekraczał 30%¹⁵. Jednakże nadal jest wiele do zrobienia. Sportsmenki doświadczają nierównego wynagrodzenia, przemocy, negatywnych stereotypów chociażby łączących szanse na sukces z dniem cyklu. Widoczna jest również dyskryminacja w dostępie do czasu antenowego – w telewizji o wiele częściej można obejrzeć mecz piłki nożnej mężczyzn niż kobiet¹⁶. Mniej się także o nich mówi stąd „Szlak kobiet Krakowa” jest znakomitą inicjatywą przypominającą te krakowianki, które wkładając wiele wysiłku w odniesienie sukcesu znakomicie promowały i promują nasze miasto.

Agnieszka Chłosta-Sikorska
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

---

¹² A. Sulińska, *Olimpijki*, Wołowiec 2020, s. 205.

¹³ <https://olimpijski.pl/olimpijczycy/jozefa-ledwig-beben/> (dostęp: 21.08.2022).

¹⁴ Pierre de Coubertin, uznawany za twórcę nowożytnego ruchu olimpijskiego uważał, że „olimpiada z udziałem kobiet byłaby niepraktyczna, nieinteresująca, nieestetyczna i niewłaściwa”, za: E. Kamasz, *Kobiety i sport*, „Journal of Health Sciences” 2014, nr 4 (1), s. 62.

¹⁵ A. Sulińska, *Olimpijki...*, s. 9.

¹⁶ H. Jakubowska, *Gra ciałem. Praktyki i dyskursy różnicowania płci w sporcie*, Warszawa 2014, s. 349, 411, 434.